

DR AVDO SUČESKA

SPECIFIČNOSTI NAŠE ORIJENTALISTIKE

Sve do početka našega vijeka, naučna orijentalistika njegovana je samo u zapadnoevropskim zemljama i u Rusiji, koja se naročito isticala velikim naučnim doprinosima na području turkologije. Između prvog i drugog svjetskog rata veliku aktivnost na području orijentalističkih studija pokazali su, od slovenskih naroda, naročito Česi i Poljaci, koji već decenijama imaju ne samo katedre za studij orijentalnih jezika nego i orijentalne institute i stručne orijentalističke časopise. Kod Južnih Slovena orijentalistika se počela ozbiljno razvijati tek poslije drugog svjetskog rata, mada je katedra za orijentalne jezike postojala u Beogradu od 1925. godine. Ako izuzmemo Tursku, ona je sve do oslobođenja bila gotovo jedini rasadnik te nauke ne samo kod nas nego i na Balkanu uopšte. Poslije prvog svjetskog rata i u nekoliko drugih tadašnjih naučnih centara počelo se intenzivnije raditi na izučavanju raznih, u prvom redu istorijskih i književno-istorijskih problema iz oblasti orijentalistike, naročito osmanistike. Tu se svakako najviše ističe Sarajevo gdje je rad u ovoj oblasti bio vezan uglavnom za Zemaljski muzej u kome se nalazio Turski arhiv kao poseban odsjek Muzeja.

Jugoslovenska orijentalistika u poslijeratnom periodu, čija se glavna žarišta nalaze u Sarajevu i Beogradu, u novim uslovima, organizovanijim radom i sa više sistema u radu postigla je i postiže značajnu afirmaciju ne samo na planu nacionalne nego i na planu evropske orijentalistike. Naša nacionalna orijentalistika, sticajem istorijskih okolnosti, nosi u sebi jednu naglašenu notu po kojoj se ona odlikuje značajnim specifičnostima u odnosu na orijentalna izučavanja u većem broju evropskih zemalja koje su već odavno ostvarile svoju punu afirmaciju.

Orijentalistika Jugoslavije, kao balkanske zemlje koja je vijekovima bila u snažnom i tijesnom dodiru sa narodima Orijenta i njihovim kulturama, a pri tome duže vremena i pod neposrednom političkom vlašću Osmanlija, morala je, razumljivo, da se kreće putem naučnog izučavanja onih vidova orijentalistike koji su di-

rektno vezani za njeno tlo. Dok orijentalisti u većini evropskih zemalja, u kojima se njeguje orijentalistika, iz ovih ili onih pobuda svoje naučne preokupacije usmjeravaju prema jednom veoma širokom prostoru Orijenta, dotle jugoslovenski orijentalisti svoje naučne ambicije većinom ispoljavaju u izučavanju fenomena koji nose u sebi karakter orijentalnog, koje je neposredno vezano za naše zemlje.

Da bi se mnogobrojni naučni problemi ove vrste mogli sagledati u svim njihovim dimenzijama i dovesti u tijesnu vezu sa njihovim ishodištem, odavno se već osjećala potreba za kompletnijim sagledavanjem širokog kompleksa pitanja iz pojedinih oblasti naučnih disciplina u koje zadire i prožima sve ono što nosi obilježje orijentalnog. Za ilustraciju ovoga prilaza neka nam posluži kao primjer ideja da se jugoslovenska šira javnost što potpunije upozna sa dometom književnog i umjetničkog stvaralaštva širokog azijsko-afričkog regiona u sferi islamske kulture, koja je izvršila znatan uticaj u pojedinim jugoslovenskim zemljama u prošlosti.

Tako je nastao projekat rada na »Istoriji književnosti i umjetnosti Arapa, Perzijanaca i Turaka« čiji je nosilac Orientalni institut u Sarajevu. S obzirom na opseg i širinu ovog krupnog projekta, Orientalni institut je na njegovom ostvarenju okupio veći broj orijentalista i drugih stručnjaka iz čitave naše zemlje. Djelo koje treba da nastane kao rezultat napora njegovih saradnika, istaknutih naših orijentalista i istoričara umjetnosti, predstavljaće ne samo značajan prilog našoj izdavačkoj djelatnosti na planu upoznavanja sa kulturama drugih naroda, nego će istovremeno poslužiti kao snažan impuls i kao solidna osnova našim orijentalistima i mnogim drugim pregaocima kulture za cjelovito izučavanje svega onoga što je ostvareno i ostalo sačuvano do današnjeg vremena kod nas u sferi orijentalnoislamske kulture, kao jednoj od historijskih komponenata u formiranju kulture naroda Jugoslavije.

Tijesna povezanost cjelokupne islamske kulture i civilizacije i naučno sagledavanje pojedinih njenih dijelova, kao što su književnost i umjetnost u opštem sklopu te civilizacije, ukazalo je na potrebu da se prethodno osvijetle neka fundamentalna pitanja iz arapsko-islamske kulture i civilizacije. Dosadašnji rad saradnika spomenutog projekta i teškoće u tom radu pokazali su da je neophodno da se prethodno temeljitije prouče i osvijetle neki aspekti islamske misli, filozofije i države i prava u arapskom medijevalnom društvu, koji su imali snažan uticaj pri književnom i umjetničkom stvaranju naroda islamskog Orijenta. Stoga je bilo potrebno da se organizuje i ovaj simpozijum kako bi se bar u osnovnim linijama kroz referate i diskusiju iskristalisala polazna osnova u daljem našem radu i upoznala šira jugoslovenska javnost sa doprinosom savremene nauke u proučavanju tih pitanja.

Značaj ovog skupa, prvog sa ovakvom tematikom u našoj zemlji, ogleda se prije svega u činjenici da se islam pojavio i razvio

na jednom veoma osjetljivom i značajnom svjetsko-istorijskom području, da se raširio na tri kontinenta, da je od svoje pojave pa sve do danas jedan od najznačajnijih faktora koji su uticali na sudbinu i razvitak mnogih naroda Azije, Afrike i Evrope, uključujući tu i naše narode, posebno u Bosni i Hercegovini. Zato je za razumijevanje izvjesnih momenata moderne istorije naroda koji su se razvijali pod uticajem arapsko-islamske civilizacije i kulture neophodno izučavanje te kulture, najprije sa širih, opštijih aspekata, a docnije, kad se ova prva faza prevaziđe, i u specijalizovanom obimu i obliku.

Na ovom skupu biće podneseno deset referata iz raznih oblasti arapsko-islamske kulture. Iz pregleda programa može se uočiti da je on koncipiran po izvjesnim krugovima koji čine, iako ne sasvim odvojene, posebne tematske cjeline. Time će biti dat u osnovnim linijama islamski pogled na svijet i njegova društvena ideologija kroz prikaze islamske filozofije, umjetnosti, prava i države. Mada kroz referate neće moći biti dat jedan zaokružen i cjelovit pregled, smatramo ipak da će sa ovim referatima biti osvijetljena neka bitna pitanja koja karakterišu arapsko-islamsku kulturu što se začinjala i stvarala na tekovinama stare grčke, indijske i perzijske kulture, a čiji su stvarni tvorcii bili svi oni narodi koji su duhovno bili vezani islamom. Naravno, nije nimalo lak ni jednostavan posao ući u sve probleme i osvijetliti onu ogromnu ulogu koju je ova kultura imala u stvaranju svjetske kulture. Ono što treba očekivati od referata i diskusije sa ovog simpozijuma jeste da će to imati snažan podsticaj u daljem radu jugoslovenskih orijentalista i drugih stručnjaka koji su u svojim naučnoistraživačkim preokupacijama upućeni da se bave i da ispituju pojedine fenomene iz sfere arapsko-islamske kulture, da još organizovanije i brže nastave da idu započetim putem ka unapređenju orijentalistike uopšte, a posebno da još više ulažu napore u proučavanju onih oblika i vidova arapsko-islamske kulture koji su nastali kod nas. Rezultati koji su u tom pogledu kod nas ostvareni, može se sigurno tvrditi, predstavljaju samo dio onoga što bi trebalo učiniti, a za što, objektivno govoreći, postoji široko interesovanje i razumijevanje naše društvene zajednice i naše nauke. Mislim da najbolji dokaz za to predstavlja podrška od strane naših nadležnih društveno-političkih foruma kao i jednodušno prihvaćena ideja o održavanju ovoga simpozijuma od saradnika na spomenutom projektu.